

Đề bài

Tại sao Nguyễn Trung Thành lại đặt tên cho câu chuyện về làng Xô Man (Tây Nguyên) đánh Mĩ là Rừng xà nu? Phân tích hình tượng cây xà nu trong truyện

Rừng xà nu

để chứng tỏ hình tượng này là một sáng tạo nghệ thuật đặc sắc của nhà văn góp phần quan trọng trong việc bộc lộ chủ đề tác phẩm.

Bài làm

Tây Nguyên – mảnh hồn sông núi, hơi hoang vu, man dại mà chan hòa khát cháy hạnh phúc con người, nơi đất lửa chiến tranh đau thương mà hào hùng mãnh liệt sức sống cuộc đời, sự sống tự do. Đắm sâu trong vẻ đẹp bí ẩn mà nồng hậu, ấm áp tình người ấy mỗi nhà thơ, nhà văn đều tìm cho mình một thế giới riêng. Nếu như trong hồn thức thiết tha lời ca dân tộc Hơơ *Bóng cây konia* của Ngọc Anh là vẻ đẹp tình yêu thủy chung son sắt trong vang ngân, *Bài ca chim choro* của Thu Bồn là khúc hát trong trẻo nồng đượm giữa thế giới lãng mạn, hoành tráng sử thi thì *Rừng xà nu* của Nguyễn Trung Thành lại đưa ta đến với sức sống thiên nhiên con người man dại, đầy sức sống bất diệt rất Tây Nguyên.

Ra đời vào giữa năm 1965, trong những ngày bắt đầu cuộc chiến tranh cục bộ của Mĩ ở miền Nam nước ta, tác phẩm thấm đượm không khí, tinh thần thời đại. Dường như qua mỗi trang văn ta được chiêm ngưỡng mỗi trang đời, có cái lay động của những tâm hồn, những tấm lòng nhiệt huyết, kiên cường có cái chân xác của những nghĩ suy, những triết lý chiêm nghiệm thành thực, sâu sắc, có cái linh thiêng của hơi thở dân tộc hào hùng...

Với tiêu đề vừa lạ vừa quen, *Rừng xà nu* đã bao chứa được cả cái khí vị khó quên của rừng đất Tây Nguyên, cái nồng nàn linh diệu thanh âm cuộc sống. Với một nhà văn nhất là lại là một nhà văn có tài, việc đặt tên cho tác phẩm – đưa con tinh thần của mình là một việc làm hết sức quan trọng và ý nghĩa. Bởi ở đó nó dồn chứa tính cảm xúc của nhà văn, ở đó ghi dấu linh hồn tác phẩm. Nói như thế để thấy rằng trong ba thanh âm khỏe khoắn rất giản dị rừng xà nu kia nó hoàn toàn chẳng phải là sự ngẫu nhiên hay vô tình của tác giả.

Với ý định ban đầu viết về đồng bằng nhưng do mới gắn bó sâu nặng với Tây Nguyên, do sức ám ảnh nghệ thuật về mảnh đất hoang dại đầy bí ẩn mà rất đỗi thân thương ấm áp nên khi tâm hồn của tác giả bật dậy hình tượng rừng xà nu, tác phẩm *Rừng xà nu* ra đời. Câu chuyện về làng Xô Man đánh Mĩ, về những tấm gương cuộc đời sáng đẹp rạng ngời được ánh lên từ bức tranh xà nu với vẻ đẹp mỡ màng, với sức sống man dại. Tác phẩm nếu đặt tên làng Xô Man hay lấy tên nhân vật chính Tnú thì có lẽ cụ thể hơn, rõ nét hơn nhưng nó sẽ mất đi sự khái quát, sức gợi mở – điều cốt yếu với một tác phẩm văn học. Vì thế với cách đặt tên *Rừng xà nu* nó không chỉ ghi nhận tâm hồn tình cảm tác giả, mà hơn cả nó còn bao chứa toàn bộ vẻ đẹp của tác phẩm, vẻ đẹp của một thế giới sinh động, ngân vang nồng căng sự sống.

Đi suốt chiều dài tác phẩm, xà nu là hình tượng bao trùm, là mạch sống mạch hồn tác phẩm. Trước hết ta bắt gặp đó là vẻ đẹp rất thực, rất động của núi rừng Tây Nguyên hiện hiện qua những dáng nét xà nu kiêu dũng, qua những mầm sống căng ngọt nồng nàn, khúc tráng ca về sức sống, bất diệt

được mở ra trong một âm điệu đều đều, chậm rãi mà không kém phần gay gắt, kiên cường: *làng ở trong tâm đạn bác của đồn giặc*. Thế đứng kia dường như đã là sự định sẵn, hai hình ảnh đối chiếu cùng như thách thức nói lên cái đau thương mất mát vẫn xảy ra trên đất này và để bật lên một điều rằng dù sự tàn phá có khốc liệt đến thế nào thì làng vẫn tồn tại, vẫn bất khuất. Không phải vô tình mà nhà văn điếm qua hầu hết những thời khắc tàn phá của quân địch. Chúng liên tiếp bắn phá coi đó như một cái lệ cần làm, phải làm, qua từng câu văn hình ảnh sừng sững của làng trong tâm đạn bác cứ dần mà đi mà hiển hiện thay thế dần bằng ngọn đồi xà nu cạnh con nước lớn, xà nu đã thêm sức sống cho dân làng (cùng với con nước lớn) bằng cách hứng nước mưa đổ đạn về mình. Một sự vô tình mà hữu ý của tạo hóa chăng? Cây sinh ra là để che chở cho con người. Và một điều không tránh khỏi cả rừng xà nu hàng vạn cây không có cây nào không bị thương, nhưng cái làm nên một rừng xà nu phải là ở đó, ngay trong cái chết cây vẫn kiêu dũng, vẻ đẹp của mình đồ ào ào như một trận bão. Câu văn không hề chìm lặng mà như thăng hoa kết tụ trong một vẻ đẹp đến sững sờ *Ở chỗ vết thương nhựa ứa ra tràn trề, thơm ngào ngào long lanh nắng hè gay gắt*. Sự sống lấn át cái chết và bút lực nhà văn cũng như chạy đua với vẻ đẹp đầy chất thơ của rừng xà nu, một vẻ đẹp hùng tráng man dại đâm tó chất núi rừng. Đặc biệt gây ấn tượng về sức sống bất diệt của cây khi tác giả nhân lại trong rừng ít có loại cây sinh sôi nảy nở khỏe như vậy. Bên một cây ngã xuống đã có bốn năm cây con vươn dậy lao thẳng lên bầu trời, chúng lao lên để đón nhận ánh sáng kì diệu làm sao cho thứ ánh nắng ấy như để chỉ dành riêng cho loài cây bất diệt này *tùng luồng lớn thẳng tắp, lông lánh vô số hạt bụi vàng từ nhựa cây bay ra, thơm mỡ màng*. Câu văn như có cánh, đầm chất thơ tràn đầy chất nhạc và nở nà tươi mới với hình ảnh, hương vị, đưa ta đến với vẻ đẹp sống động nên thơ, tráng lệ của cây núi hương rừng. Hiện hữu trong tác phẩm *Rừng xà nu* là hình tượng bất khuất *đạn đại bác không giết nổi chúng, cây vẫn vươn mình lớn dậy vươn tầm ngực lớn che chở cho làng*. In dấu ấn trong toàn bộ tác phẩm nét khắc tạc về một đồi xà nu cạnh con nước lớn, như dồn tụ bao nhiêu yêu thương trân trọng nó thành điểm nhìn điểm gọi, thức dậy những vô hình bao xa. Xà nu đẹp ở dáng vẻ kiêu hãnh, ở tó chất núi rừng và hơn cả vẻ đẹp ấy không đơn độc xa lạ mà quán quỵện với cuộc sống con người. Vì thế tìm đến hình tượng xà nu ta tìm đến một con người hiện hữu, tìm đến một tâm hồn chân thành, cây hay cũng chính là nét ẩn dụ, nét biểu tượng cho vẻ đẹp con người.

Trong sự tiếp nối bất diệt, hình tượng dân làng Xô Man đã được hiện lên, cây và người chiếu ứng tỏa sáng làm đẹp lẫn nhau. Nếu như cây đã phải chịu bao đau thương thì làng Xô Man cũng đã nếm trải biết bao mất mát. Trên mảnh đất này đã có biết bao người ngã xuống, máu của đồng bào Xô Man, máu của Đảng, của cách mạng đã thấm quỵện, lửa cháy trên mười ngón tay của Tnú, những đau thương mất mát chất chồng đã khiến những

vết sẹo trong lòng người không lên da non được... Nhưng trước bao nhiêu thương đau dân làng vẫn không ngã gục. Cũng như cây xà nu không sức mạnh nào có thể tiêu diệt nổi người dân Xô Man là hình ảnh kiên định như thách thức với bão tố cuộc đời, dòng chảy thời gian.

Cụ Mết là biểu tượng cho sức mạnh quật khởi của một truyền thống lịch sử hào hùng đứng như hồi ức của chính tác giả: Ông là cội nguồn, là Tây Nguyên của thời đất nước đứng lên còn trường tồn đến hôm nay. Ông như lịch sử bao trùm nhưng không che lấp đi sự nối tiếp và mãnh liệt ngày càng mãnh liệt hơn, tự giác hơn của các thế hệ sau. Trong vẻ quắc thước của cụ ta gặp lại sức mạnh của rừng núi âm vang, hào hùng. Đó là nét kiêu dũng của bộ ngực *căng như một cây xà nu lớn*, là nét từng trải của đôi bàn tay *sần sùi như vỏ cây xà nu là ô ô âm thanh quen thuộc dội vang trong lòng ngực*. Mỗi lời dặn dò chiêm nghiệm của cụ lại là một bài học, một sự khẳng định về sức mạnh, vẻ đẹp con người Xô Man: *Không có cây gì mạnh bằng cây xà nu đất ta, cây mẹ ngã, cây con mọc lên*.

Và quả thật đi suốt chiều dài tác phẩm ta luôn thấy ấm nóng hơi thở truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác. Đó là sự trưởng thành của Tnú, của Dít, là chú bé liên lạc Heng với vẻ đẹp hồn nhiên, khỏe khoắn...

Làng Xô Man theo cách mạng, thế hệ này ngã xuống lại có thế hệ khác lớn lên như sức sống mãnh liệt của hình tượng rừng xà nu kiên định. Trong Dít ta bắt gặp vẻ vững chãi, vẻ đẹp của sự bất khuất. Nguyễn Trung Thành không dùng nhiều lời ca ngợi, chỉ trong vài chi tiết khắc họa về tuổi thơ của Dít nhưng ta thấy hiện lên cả một nghị lực phi thường. Đứng trước sự tra tấn tàn bạo của kẻ thù cô bé Dít có khóc nhưng ở đó ẩn chứa tiếng thét căm hờn để rồi trước mỗi viên đạn nổ thân hình mảnh dẻ của em lại quật lên rất tội nghiệp đáng thương. Nhưng đôi mắt, đặc biệt là đôi mắt ghi dấu trong ta một sự ngạc nhiên đến khâm phục, nó vẫn nhìn bọn giặc bình thản lạ lùng. Dít là biểu tượng của xà nu mà không tội ác nào, sức mạnh nào có thể tiêu diệt nổi. Hơn tất cả Dít còn là hiện thân của những gì cao đẹp, trong Dít có Mai ngày xưa, Mai của một thời trong trẻo say mê lãng mạn, trong Dít có Dít của hôm nay đầy kiên định vững vàng. Dít, Heng lớn lên như cây xà nu lớn thẳng lao mạnh lên bầu trời.

Hình tượng rừng xà nu bao trùm ẩn hiện trong tác phẩm, nó như sự âm ỉ mà bùng sống mãnh liệt của dân làng Xô Man. Xà nu vững mạnh che chở cho sự sống của dân làng, xà nu quân quyền nồng nàn với những tâm hồn thơ trẻ mặt mày lem luốc khói xà nu, xà nu dẫn đường chỉ lối đi tìm cách mạng, làm cách mạng... Mỗi con người Xô Man là một mảnh hồn riêng khắc tạc nên vẻ đẹp kiêu dũng của xà nu. Con người Xô Man cũng lớn dậy cùng sức sống bất diệt của thiên nhiên hoang dại. Sức sống ấy là khi cụ Mết gân guồng sâu sắc trước cuộc đời, khi là anh Xúp, là Mai, là biết bao những

tâm lòng đã hy sinh anh dũng cho mảnh đất quê hương... tiêu biểu và sống động nhất là Tnú – người con của núi rừng, của bản làng.

Sinh ra và lớn lên trong sự che chở đùm bọc của dân làng Tnú mang thân phận mồ côi nghèo cơ cực. Đời anh khổ nhưng cái bụng anh sạch trong như nước suối làng, tâm hồn anh gắn bó quyện hòa với từng mảnh đất, từng con người, quê hương. Sớm được giác ngộ cách mạng, Tnú đã theo chân buôn làng hòa mình vào con đường của Đảng, tiếp nối những bước chân anh Quyết đã đi. Tnú sống chân thành, trung thực, trung thực với chính mình. Có cái gì như ngộ nghĩnh trong chi tiết anh lấy đá đập vào đầu mình để nhét chữ, nhưng ở đó là cả vẻ đẹp anh hùng, gan góc về sau. Giống như cây xà nu vươn lên trong đau thương mất mát, những ngày đi theo cách mạng chịu biết bao kìm kẹp tù đày, tái tề, nổi mất vợ mất con và những chứng tích đã man trên lưng dọc ngang vết đâm chém của kẻ thù nhưng tất cả không gì có thể quật ngã được anh. Sức sống bất diệt ấy như sự thử thách đầy kiêu bạo trước kẻ thù, ta nhớ mãi bàn tay của Tnú, bàn tay gắn với tính cách, với cuộc đời, với chiến công của anh. Đó là bàn tay trung thực cầm phấn viết, cầm đá đập vào đầu mình, bàn tay yêu thương và tình nghĩa nắm chặt bàn tay Mai, bàn tay ghi dấu những chứng tích về tội ác kẻ thù, bàn tay quật khởi.

Mười ngón tay bị đốt đã trở thành mười ngọn đuốc châm bùng lên ngọn lửa nổi dậy căm thù trong đôi mắt mở to trừng trừng quyết liệt, ta thấy ánh lên cái dữ dội man dại lửa đuốc xà nu không gì có thể dập tắt được khi mỗi ngón tay chỉ còn hai đốt thì ngọn lửa căm thù càng thôi thúc, nhắc nhở anh những thương đau, uất nghẹn bùng lên sức mạnh để trả thù. Và đôi bàn tay của Tnú đã trực tiếp bóp chết kẻ thù, tiêu diệt những thằng Dục, những con người bản thủ tàn ác. Sức mạnh man dại xà nu phải chăng đã dồn chứa trong đôi bàn tay ấy, bàn tay biểu tượng của sự sống, của chiến đấu, trở thành niềm tự hào chân chính của dân làng Xô Man.

Nhưng cũng trong đôi bàn tay ấy không chỉ là vẻ đẹp, là sức mạnh quật khởi hào hùng mà ở đó còn là quy luật của một chân lý muôn đời muôn thuở: khi kẻ thù đã cầm súng, mình phải cầm giáo.

Vâng, lửa xà nu, lửa là bạn, là tình nếu ta biết thuận phục mà sử dụng. Nhưng cũng ngọn lửa ấy thôi, lửa của xà nu thân thiết sẽ trở thành kẻ thù của ta, trở thành vật đốt cháy mười ngón tay Tnú. Câu nói trầm hùng vang vọng trong tác phẩm được nhắc đi nhắc lại như một điệp khúc: *Nhớ không, Tnú, mà cũng không cứu sống được vợ mày. Còn mày thì chúng nó bắt mày, trong tay mày chỉ có hai bàn tay trắng...* Nhấn một điều như thế để đi tới một chân lý hai bàn tay phải biết mài gươm, mài giáo, biết cầm mác, cầm súng để tiêu diệt kẻ thù. Và quả thật khi ta đã đứng lên, rừng núi đã vươn dậy thì giặc phải bỏ xác trên đất này, quanh đồng lửa nhà đã ghi ấn sự nhục nhã của chúng.

Rừng xà nu là vẻ đẹp bất diệt của sự sống không bao giờ tàn lụi. Câu chuyện tái hiện một thiên nhiên man dại với những cuộc đời hào hùng, bất khuất cũng chính là tái hiện một hiện thực cách mạng Việt Nam từ những ngày đen tối đến những ngày đồng khởi. Hình tượng rừng xà nu nổi bật xuyên suốt tác phẩm, câu chuyện mở ra trong vẻ đẹp mãnh liệt của sự sống trước đau thương mất mát để rồi khép lại vẫn là hình ảnh hào hùng, sự thách thức như thêm phần kiêu bạc bởi bên bốn năm cây xà nu đã bị đánh ngã đã có vô số những cây con đang mọc lên. Có những cây mới nhú khỏi mặt đất nhọn hoắt như những mũi lê.

Viết về đề tài miền núi như Lan Khai, Thế Lữ tìm đến những câu chuyện đường rừng hoang vu, bí ẩn đầy tính chất ma quái rừng rợn như Tô Hoài theo mạch chảy văn học truyền thống đi sâu vào những thân phận đau thương nô lệ... thì Nguyễn Trung Thành đã tìm cho mình một hình tượng hoàn toàn mới mẻ đầy sức khám phá sáng tạo: hình tượng xà nu. Nhà văn đã tìm đến cái hào hùng mãnh liệt sức sống con người, sức sống dân tộc và sức sống của thời đại.

Hình tượng xà nu không chỉ là sự tiêu biểu độc đáo đầy chất mới mẻ so với các tác phẩm viết về những vùng hoang vu của Tổ quốc mà ngay với các sáng tác cùng thời viết về đề tài chiến tranh với vẻ đẹp con người mãnh liệt, nó cũng luôn thể hiện là sáng tạo nghệ thuật đặc sắc. Bởi nếu như Nguyễn Thi trong *Những đứa con trong gia đình* tìm đến hình tượng dòng sông, dòng sông của truyền thống gia đình, truyền thống dân tộc và trăm sông đổ về một biển sẽ làm nên bức tranh đất nước hào hùng, cao đẹp. Nhưng với biểu tượng này nhà văn chỉ cho ta thấy sắc lắng đọng của sự đúc kết, sự đào sâu suy nghĩ mà không gọi được nét mới mẻ, sáng tạo. Hay *Mảnh trăng cuối rừng* của Nguyễn Minh Châu đi vào tìm kiếm hạt ngọc long lanh ẩn dấu trong tâm hồn con người đã dẫn ta đến với hình tượng ánh trăng trong ngàn huyền diệu và sợi chỉ xanh óng ánh trong hồn người, ở đây nhà văn đã thể hiện một thế giới tâm hồn đầy lãng mạn trong những ánh sắc trẻ trung, thom ngát sự sống. Thế giới hình tượng có nhiều sáng tạo rất đổi ấn tượng độc đáo nhưng đặt trong không khí những tháng ngày bom lửa đầy đau thương mất mát, hình tượng ấy có cái gì xa lạ, lạc lõng nó là cái đẹp độc đáo mà thiếu sự khái quát, tinh tế và khó tìm sự đồng điệu...

Với hình tượng xà nu Nguyễn Trung Thành đã đem đến một cái nhìn mới mẻ, có chiều sâu mà vẫn hòa hợp đồng điệu trong cái nhìn thời đại. Hình tượng vẫn gần gũi quen thuộc trong cảm quan cách mạng lành mạnh tươi sáng. Qua hình tượng rừng xà nu cũng là biểu tượng cho những con người, nhưng cuộc đời dân làng Xô Man anh dũng kiên cường bất khuất, tác phẩm đã tỏa sáng một chủ đề tư tưởng rất khỏe khoắn, rất thời đại: ca ngợi sức sống bất diệt của con người đồng thời chỉ ra quy luật phát triển của cách mạng Việt Nam khi kẻ thù cầm súng thì mình phải cầm giáo.

Câu chuyện về một Tây Nguyên xa xôi trong nỗi ám ảnh của Nguyễn Trung Thành đã dẫn ta đến một thế giới của mảnh đất tuy đau thương mà ngát thơm căng trào sức sống. Hình tượng xà nu vừa mang được cái man dại mãnh liệt của một vẻ đẹp thiên nhiên vừa mang nét linh diệu, ấm áp hào hùng của hơi thở cuộc đời. Vẻ đẹp tác phẩm được kết tụ trong những ánh sắc núi rừng hấp dẫn và thắm hoa trong ý nghĩa biểu tượng rất chân thực và rất cao đẹp.

Xúc cảm thiêng liêng, tình yêu quán quýt đượm nồng đã dần tụ trong một hình ảnh kỳ vĩ, trong một hình tượng ngời ngọi ngọt ngào căng sự sống. Rừng xà nu xứng đáng được coi là biểu tượng cho những gì bất diệt hào hùng của nhân dân, của dân tộc, của thời đại, là mạch nguồn truyền thống Việt Nam.

Thái Phương Thảo
(Bài làm của học sinh)